

*Кукса Юлія Юріївна,
студентка магістратури
Навчально-наукового інституту №
1 Національної академії внутрішніх
справ*

*Науковий керівник:
Осауленко Андрій Олександрович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор*

ПРАВОВЕ ОБМЕЖЕННЯ ЗАСОБІВ І МЕТОДІВ ВЕДЕННЯ ЗБРОЙНОЇ БОРотьБИ

В умовах збройного конфлікту знаходяться під загрозою права людини, в першу чергу невід'ємне право на життя, здоров'я та особисту недоторканність, а також на повагу до людської гідності. Застосування заборонених методів та засобів ведення війни є одним із значних порушень прав людини.

Хоча в міжнародно-правових актах про заборонені методи та засоби ведення війни та практичне застосування часто не робиться розмежувань, а йдеться, як про рівноцінні положення, важливо розуміти, що ці поняття різні і мають власні визначення та класифікації. У свою чергу відсутність такого розмежування обмежує можливості правоохоронних органів у кваліфікації бойових дій воюючих держав при застосуванні заборонених методів та засобів [1, с. 182]

Засоби ведення воєнних дій – зброя, яка застосовується збройними силами воюючих для знищення живої сили та військової техніки супротивника.

Методи ведення війни – це різні способи використання засобів ведення війни з зазначеною метою [2, с. 52].

Воюючі сторони не користуються необмеженим правом у виборі засобів завдання шкоди супротивнику [3].

Заборонені наступні методи ведення військових дій: віддання наказу не залишати нікого живим, незаконне використання емблем Червоного Хреста, ООН, а також прапорів, емблем, форменого одягу нейтральних держав або держав, що не беруть участь в конфлікті. Забороняється вбивати, заподіювати поранення або брати у полон противника, вдаючись до віроломства, під яким розуміються дії, спрямовані на те, щоб викликати довіру противника і примусити його повірити, що він має право на захист з нормами міжнародного гуманітарного права [4, с. 124].

Воєнні хитрощі не заборонені. Такими хитрощами є дії, спрямовані на те, щоб призвести противника до помилки чи спонукати його діяти необачно,

але які не порушують будь-яких норм міжнародного права, застосовуваних у період збройних конфліктів, і які не є віроломними, оскільки вони не обманюють довіри супротивної сторони щодо захисту, який надається цим правом. Прикладами хитрощів є такі дії: використання маскуванню, пасток, обманні операції та дезінформація.

Заборонено нападати на особу, яку визнано чи яку за даних обставин належить визнати особою, яка вибула із строю.

Вибулою із строю вважається будь-яка особа, якщо вона: а) перебуває під владою супротивної сторони; б) ясно виражає намір здатися в полон; або с) непритомна чи яким-небудь іншим чином виведена із строю внаслідок поранення чи хвороби й тому не здатна оборонятися, за умови, що в будь-якому разі ця особа утримується від ворожих дій і не намагається втекти.

Якщо особи, які мають право на захист як військовополонені, підпадають під владу супротивної сторони при незвичайних умовах воєнних дій, за яких неможлива їхня евакуація, як це передбачено в частині I розділу III Третьої конвенції, то вони звільняються, а для їхньої безпеки належить вжити всіх можливих застережних заходів.

Жодна особа, яка покидає на парашуті літальний апарат, що зазнає аварії, не зазнає нападу протягом свого спускання на землю. Особі, яка покинула на парашуті літальний апарат, що зазнає аварії, після приземлення на території, що контролюється супротивною стороною, надається можливість здатися в полон до того, як вона стане об'єктом нападу, якщо не стає очевидним, що вона вчиняє ворожу дію. Повітряно-десантні війська не підпадають під захист цієї статті [5].

Забороняється будь-яким способом атакувати чи бомбардувати незахищені міста, селища, житлові будинки чи споруди.

Командир атакуючих військ, перед тим як почати бомбардування, за винятком випадків штурму, повинен зробити все від нього залежне, щоб попередити відповідні органи влади.

При облогах і бомбардуваннях повинні бути вжиті всі необхідні заходи для того, щоб уберегти, наскільки це можливо, будівлі, призначені для цілей релігії, мистецтва, науки чи благодійності, історичні пам'ятки, госпіталі та місця, де зібрані хворі і поранені, за умови, що вони не використовуються в цей час для військових цілей.

До обов'язків тих, хто знаходиться під облогою, належить позначення наявності таких будівель або місць відмітними та видимими знаками, які повідомляються супротивнику заздалегідь.

Мародерство у місті чи місцевості, навіть у випадку, якщо його взяли штурмом, забороняється [3].

Відповідно до Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затвердженої наказом Міністерства оборони України від 23.03.2017 р. № 164 заборонено застосовувати такі засоби у ході воєнних дій:

- розривні кулі та кулі, що легко розвертаються або сплющуються в тілі людини (кулі з твердою оболонкою, яка не повністю покриває осердя або має надрізи);

- отрути, отруйні речовини та сильнодіючі отруйні речовини;

- бактеріологічну (біологічну) і токсичну зброю;

- будь-яку зброю, дія якої полягає у завданні ураження осколками, що не виявляються в людському тілі рентгенівськими променями;

- міни, призначені для вибуху від присутності, близькості або безпосереднього впливу людини, які виводять з ладу, калічать або вбивають одного або кількох людей;

- будь-які міни, що самодеактивуються, оснащені елементом невилучення, який може функціонувати після того, як міна втратила спроможність до спрацювання;

- міни-пастки (будь-які пристрої чи матеріали, інші ніж протипіхотні міни, які спроектовані, сконструйовані чи пристосовані для того, щоб убивати чи завдавати ушкоджень, і які спрацьовують раптово, коли людина торкається чи наближається до начебто нешкідливого предмета або здійснює, здавалося б, безпечну дію), що якимось чином сполучені або асоціюються з міжнародно визнаними захисними емблемами, знаками чи сигналами, а також з іншими предметами (об'єктами), які не становлять небезпеки для людини (пораненими або померлими, медичним обладнанням, дитячими іграшками тощо);

- дистанційні міни, встановлення яких не відповідає визначеним технічним вимогам;

- торпеди без пристрою самоліквідації;

- автоматичні підводні контактні міни, які закріплені на мінрепах, коли вони перестають бути безпечними, якщо зриваються з якоря;

- лазерну зброю, що призначена для заподіяння постійної сліпоти органам зору людини, яка не використовує оптичні прилади;

- засоби впливу на природне середовище, що має довгострокові серйозні наслідки руйнації;

- запалювальні засоби проти цивільного населення і цивільних об'єктів, а також для знищення лісів та іншого виду рослинного покриву, за винятком випадків, зазначених в Основних вимогах Протоколу III «Про заборону або обмеження застосування запалювальної зброї» до Конвенції ООН 1980 року про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію (розділ VII) [6].

Отже, питання правового обмеження засобів і методів ведення збройної боротьби є досить актуальним у наш час. З кожним етапом розвитку людства, розвиваються й засоби та методи ведення збройної боротьби і тому для запобігання зайвим стражданням та невиправданим жертвам серед усього цивільного населення, заподіяння важкої та довгострокової шкоди природному середовищу, що настануть внаслідок воєнних дій, для всіх сторін, що беруть участь у війні, встановлюються деякі суворі заборони та обмеження.

Список використаних джерел:

1. Зубанський М. К. Правові обмеження у виборі методів і засобів ведення війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право.*, 2023. Вип. 78. Т. 2. С. 180–185.
4. Міжнародно-правове регулювання збройних конфліктів : навчально-методичний посібник / К. В. Громовенко, М. В. Грушко, К. В. Мануїлова. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 132 с.
5. Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222#Text (дата звернення: 30.11.2023).
6. Міжнародне публічне право: основи теорії : навчально-методичний посібник / Х. Н. Бехруз, С. С. Андрейченко, М. В. Грушко та ін. Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. 252 с.
7. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199?find=1&text (дата звернення: 30.11.2023).
8. Про затвердження Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 23.03.2017 р. № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення: 30.11.2023).

*Мамойлик Юлія Анатоліївна,
студентка 2 курсу, група 201 ННІ
№1, Національна академія
внутрішніх справ
Науковий керівник:
Чижов Денис Анатолійович,
доцент кафедри конституційного
права та прав людини Національна
академія внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

«Дійсна політика - не може робити кроки, не присягнувши попередньо моралі...Право людини повинно вважатися священним, яких зусиль це не коштувало б державній владі», - підкреслював І. Кант.

Класична філософсько-правова думка пов'язує ідею правової держави, насамперед, з ідеєю свободи, автономії особистості. Вона виходить з можливості встановлення таких відносин між людиною й державою, коли: по-